

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Lublinie

LLU.410.005.02.2023

**Pan
Marek Szkoda
Dyrektor
Powiatowego Centrum
Pomocy Rodzinie w Krasnymstawie**

ul. Sobieskiego 3
22-300 Krasnystaw

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

Kontrola nr P/23/033 – Udzielanie pomocy na usamodzielnienie wychowankom placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz rodzinnych form pieczy zastępczej

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Krasnymstawie, ul. Sobieskiego 3, 22-300 Krasnystaw (dalej: PCPR lub Centrum).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Marek Szkoda – Dyrektor PCPR od 1 kwietnia 2023 r., a od 14 czerwca 2021 r. do 31 marca 2023 r. pełniący obowiązki Dyrektora PCPR. Poprzednio, tj. od 1 maja 2011 r. do 13 czerwca 2021 r. Dyrektorem PCPR był Waldemar Fedorowicz.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Działania wspierające na rzecz usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej. 2. Skuteczność udzielanej pomocy dla pełnoletnich osób opuszczających pieczę zastępczą.
Okres objęty kontrolą	Lata 2020-2022, z wykorzystaniem dowodów sporządzonych w latach wcześniejszych oraz w okresie późniejszym.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Lublinie.
Kontroler	Paweł Szafran, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do przeprowadzenia kontroli nr LLU/44/2023 z 3 marca 2023 r. (akta kontroli tom I str. 1-5)

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA	PCPR prawidłowo realizowało zadania związane z usamodzielnianiem wychowanków pieczy zastępczej. Rozpoznanie potrzeb odnośnie liczby wychowanków przewidzianych do usamodzielnienia prowadzone było z odpowiednim wyprzedzeniem czasowym, a wydatkowane środki finansowe zabezpieczały potrzeby w tym zakresie.
Uzasadnienie oceny ogólnej	W okresie objętym kontrolą na realizację zadań w zakresie udzielonej pomocy usamodzielnianym wychowankom, PCPR wydatkowało łącznie 672,4 tys. zł przyznając świadczenia przewidziane przepisami ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej ³ . W strukturze udzielonych świadczeń, najwięcej dotyczyło pomocy na kontynuowanie nauki - 768 (95,8%), natomiast na usamodzielnienie oraz na zagospodarowanie przyznano odpowiednio: 17 i 15 świadczeń (2,2% i 2%). Postępowania w tym zakresie prowadzono zgodnie z przepisami ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego ⁴ , a wysokość przyznanego wsparcia była zgodna z ustawą o pieczy zastępczej. Stwierdzono jednak, że proces usamodzielniania wychowanków pieczy zastępczej nie w każdym przypadku był w pełni skuteczny

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 623 (dalej: ustawa o NIK).

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

³ Dz. U. z 2022 r. poz. 447, ze zm. (dalej: ustawa o pieczy zastępczej).

⁴ Dz. U. z 2023 r., poz. 775, ze zm. (dalej: Kpa).

i nie zawsze przebiegał w sposób zgodny z planem. Występowały bowiem przypadki bezrobocia oraz odstępowania od realizacji Indywidualnych Programów Usamodzielnienia⁵.

Stwierdzone nieprawidłowości nie miały istotnego wpływu na ogólną ocenę kontrolowanej działalności i polegały w szczególności na odstąpieniu od modyfikacji indywidualnych programów usamodzielnienia w przypadku gdy przyznana pomoc wykraczała poza przedział czasowy obowiązywania tych programów oraz niespełnieniu niektórych wymagań związanych z dokonywaniem ocen końcowych realizacji procesu usamodzielnienia.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej⁶ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Działania wspierające na rzecz usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej.

Opis stanu faktycznego

1. Zgodnie z dyspozycją określoną w art. 76 ust 2 ustawy o pieczy zastępczej w PCPR utworzono zespół do spraw rodzinnej pieczy zastępczej⁷.

Według stanu na 31 grudnia w PCPR zatrudnionych było odpowiednio: 12 (w 2020 r.) oraz po dziewięć (w 2021 r. i w 2022 r.) osób, z tego na stanowiskach związanych z realizacją zadań wynikających z ustawy o pieczy zastępczej pracowały cztery osoby⁸. Funkcję opiekuna usamodzielnienia pełniły dwie z ww. osób⁹. We wskazanych latach jedna osoba pełniła funkcję koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, przy czym liczba rodzin będących pod jej opieką nie przekraczała ustawowego limitu (15 rodzin¹⁰). Realizację zadań związanych z udzielaniem pomocy wychowankom opuszczającym pieczę zastępczą powierzono dwóm pracownikom PCPR¹¹.

Dyrektor PCPR wyjaśnił, że nie wszystkie rodziny zastępcze zostały objęte opieką koordynatora ze względu na brak zgłoszeń. Rodziny są informowane o możliwości skorzystania z takiej pomocy podczas składania pierwszych wniosków o dofinansowanie. Nie było przypadków nieprzydzielenia koordynatora rodzinie, która złożyła stosowny wniosek. Wskazał również, że nie składano do Starosty wniosków o zwiększenie liczby etatów dla koordynatorów z uwagi na to, że w PCPR zatrudniony jest pracownik socjalny, w którego zakresie obowiązków jest realizowanie zadań organizatora pieczy zastępczej, w tym – zgodnie z art. 77 ust. 1a ustawy o pieczy zastępczej, obejmowanie opieką rodzin nieposiadających koordynatora pieczy zastępczej.

(akta kontroli tom I str. 10-37, 44, 69, 388)

2. W latach 2020-2022, zgodnie z przyjętym planem, usamodzielnianiem objęto odpowiednio: 38, 37 i 28 wychowanków pieczy zastępczej, przy czym w 2020 r. jedna osoba przerwała realizację tego procesu, a w kolejnych latach odpowiednio trzy i cztery. Szczegółowe informacje dotyczące działań wobec tych osób

⁵ Dalej: IPU.

⁶ Oceny częściowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena częściowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁷ Rozdział II § 4 Regulaminu Organizacyjnego PCPR stanowiącego załącznik do Uchwały Zarządu Powiatu nr LXXIX302/13 z 13 stycznia 2013 r., ze zm.

⁸ Starszy specjalista pracy socjalnej, koordynator rodzinnej pieczy zastępczej, specjalista ds. placówek opiekuńczo-wychowawczych, specjalista ds. rodzin zastępczych.

⁹ Zatrudnione na stanowisku koordynatora pieczy zastępczej i specjalisty ds. rodzin zastępczych.

¹⁰ Według stanu na 31 grudnia: 2020 r., 2021 r. i 2022 r. funkcjonowało odpowiednio: 38, 39 i 47 rodzin zastępczych z tego pod opieką koordynatora było 15 rodzin (w 2020 r. i w 2022 r.) oraz 14 w 2021 r.

¹¹ Zgodnie z zakresami czynności, sprawy przyporządkowywano w zależności od rodzaju pieczy zastępczej (instytucjonalna lub rodzinna).

przedstawiono w dalszej części wystąpienia pokontrolnego. W ww. okresie, czterech wychowanków nie było zainteresowanych otrzymaniem pomocy z tytułu usamodzielnienia. Dyrektor PCPR wyjaśnił, że w powyższych sprawach podejmowano próby podjęcia kontaktów z tymi osobami. W jednym przypadku osoba usamodzielniająca się zmieniła zdanie co do kontynuacji nauki i wyjechała do pracy za granicę, przy czym z uwagi na przebywanie w pieczy zastępczej poniżej wymaganego przepisami okresu, nie była uprawniona do uzyskania innych świadczeń.

W latach 2020-2022 nie odnotowano przypadków, w których wychowankowie pieczy zastępczej nie złożyli wniosku o udzielenie wsparcia związanego z usamodzielnianiem i osiągnęli w tym czasie limit wieku uniemożliwiający udzielenie im pomocy w związku z opuszczeniem pieczy zastępczej.

Dyrektor PCPR wyjaśnił, że rozpoznawanie potrzeb odnośnie liczby wychowanków przewidzianych do usamodzielnienia oraz związanych z tym potrzeb finansowych odbywa się w ramach prac nad projektem planu budżetu na kolejny rok we wrześniu każdego roku. Wykorzystywane są do tego informacje zawarte w IPU zawierające dane na temat terminu opuszczenia pieczy zastępczej, jak i bieżącej ewidencji dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych i w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Ponadto wskazał, że rozpoznawanie liczby wychowanków przewidzianych do usamodzielnienia i ich potrzeb realizowane jest podczas posiedzeń zespołów okresowej oceny sytuacji dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, odbywających się cyklicznie, nie rzadziej niż raz na pół roku. Podczas posiedzeń tych zespołów omawiane są sprawy dotyczące całego procesu usamodzielnienia. Przed rozpoczęciem procesu usamodzielnienia PCPR nie dysponuje wiedzą, ilu wychowanków nie będzie zainteresowanych otrzymaniem pomocy w trakcie usamodzielnienia.

(akta kontroli tom I str. 44-68, 89)

3. W okresie objętym kontrolą wydatki Powiatu wyniosły ogółem: 116 223,8 tys. zł w 2020 r.; 121 319,3 tys. zł w 2021 r. i 127 405,1 tys. zł w 2022 r., z czego udział wydatków na realizację zadań z zakresu wspierania rodziny i system pieczy zastępczej pozostawał na zbliżonym poziomie i wynosił: 6,9% w 2020 r. (8038,8 tys. zł); 7,1% w 2021 r. (8605,2 tys. zł) oraz 6,6% w 2022 r. (8406,8 tys. zł). Wydatki w rozdziale 85504 *Wspieranie rodziny*¹² wyniosły: w 2020 r. - 511,4 tys. zł¹³, w 2021 r. - 20,4 tys. zł i w 2022 r. - 19,2 tys. zł. Wydatki w rozdziale 85508 *Rodziny zastępcze* wyniosły: w 2020 r. - 2145,9 tys. zł, w 2021 r. - 2037 tys. zł i w 2022 r. - 2013,1 tys. zł, natomiast w rozdziale 85510 *Działalność placówek opiekuńczo-wychowawczych* odpowiednio: 5381,5 tys. zł, 6547,8 tys. zł i 6374,5 tys. zł. W okresie objętym kontrolą nie ponoszono wydatków w rozdziale 85509 *Działalność ośrodków adopcyjnych*.

Na realizację zadań związanych z usamodzielnianiem się wychowanków, wynikających z ustawy o pieczy zastępczej w ramach wskazanych wyżej rozdziałów, zaplanowano środki zgodnie z zapotrzebowaniem zgłoszonym przez PCPR w kwotach: 230,1 tys. zł (w 2020 r.), 243,7 tys. zł (w 2021 r.) oraz 198,6 tys. zł (w 2022 r.). W planach przedstawiano szacunki pracowników PCPR, obejmujące wsparcie na poszczególne rodzaje pomocy, wskazane w art. 140 ust. 1 pkt 1 ustawy o pieczy zastępczej. W trakcie realizacji ww. zadań nie dokonywano zmian w planie tych wydatków. Wartość zrealizowanych wydatków w poszczególnych latach wyniosła odpowiednio: 211,3 tys. zł (91,8%); 177,7 tys. zł

¹² Bez programu „Dobry start”.

¹³ Środki wydatkowane w ramach projektu „wsparcie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w okresie epidemii COVID-19” sfinansowanego ze środków unijnych i krajowych.

(72,9%) oraz 123 tys. zł (61,9%). W ramach tych wydatków udzielono wsparcia pieniężnego na:

- kontynuowanie nauki: 179,3 tys. zł w 2020 r. (94,6% planu); 140,4 tys. zł w 2021 r. (83,9%) i 94,7 tys. zł w 2022 r. (70%);
- usamodzielnienie: 22,6 tys. zł w 2020 r. (72,4%); 23,6 tys. zł w 2021 r. (37%¹⁴) i 21,4 tys. zł w 2022 r. (36,1%);
- zagospodarowanie: 9,5 tys. zł w 2020 r. (100%); 13,6 tys. zł w 2021 r. (100%) i 6,9 tys. zł w 2022 r. (40,6%).

Według Dyrektora PCPR, przyczyną niewykorzystania wszystkich zaplanowanych na te zadania środków było niezłożenie przez wychowanków wniosków na zaplanowane działania.

Ponadto, w ramach realizowanego w latach 2020-2021 projektu „Aktywni i samodzielni”¹⁵ – zadanie nr 4 – ścieżka integracji dla osób w wieku 18-25 lat, objętych programem usamodzielniania wydatkowano (rozdział 85295): w 2020 r. - 2,3 tys. zł i w 2021 r. - 82,9 tys. zł. Środki te przeznaczono na sfinansowanie kosztów związanych z organizacją i przeprowadzeniem kursów i szkoleń dla 25 osób (m.in. stypendia szkoleniowe, materiały, wynagrodzenia wykładowców).

(akta kontroli tom I str. 47-68, tom II str. 187)

Minimalne kwoty świadczeń pieniężnych określone w obowiązujących przepisach na wskazane formy pomocy nie były zwiększane. Dyrektor PCPR poinformował, że Centrum nie podejmowało działań dotyczących podniesienia minimalnych kwot wsparcia. Ich wysokość była waloryzowana przez ustawodawcę.

(akta kontroli tom I str. 45, 82-87)

4. W latach 2020-2022, na podstawie złożonych wniosków przez wychowanków pieczy zastępczej objętych procesem usamodzielniania, wsparciem objęto odpowiednio: 38, 37 oraz 28 osób, z tego:

- pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki udzielono: 33 wychowankom w 2020 r., 25 w 2021 r. i 19 w 2022 r. Z tego tytułu wypłacono odpowiednio: 318, 258 i 160 świadczeń;
- wsparciem pieniężnym na usamodzielnienie objęto: ośmiu wychowanków (w 2020 r.), czterech (w 2021 r.) oraz pięciu (w 2022 r.);
- środki pieniężne na zagospodarowanie wpłacono: dwóm osobom w 2020 r. oraz po jednej w latach 2021-2022.

Pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, poprzez umieszczenie wychowanków w mieszkaniu chronionym Powiatu krasnostawskiego¹⁶, udzielono: czterem osobom w 2020 r. (w tym dwóm, które o taką pomoc zwróciły się w 2019 r.), dwóm w 2021 r. oraz czterem w 2022 r. Wnioski o pomoc mieszkaniową złożone w okresie objętym kontrolą dotyczyły wychowanków spoza terenu powiatu krasnostawskiego. Czas trwania powyższych postępowań wynosił od dwóch do 29 dni (średnio 14 dni).

W latach 2020-2022 nie było przypadków odmów usamodzielniającym się wychowankom udzielenia wsparcia w formach wskazanych w ustawie o pieczy zastępczej, a złożone wnioski zostały rozpatrzone pozytywnie.

(akta kontroli str. 45-49,70-72)

Dyrektor PCPR podał, że pomocy prawnej i psychologicznej udziela się na bieżąco, w miarę potrzeb, przy czym z działań tych nie jest sporządzana żadna dokumentacja i nie można podać szczegółowych danych w tym zakresie.

¹⁴ Wykonanie do wysokości planu w § 3110 rozdz. 85510.

¹⁵ Projekt dofinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

¹⁶ Zgodnie z art. 36 ust. 2 pkt q ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 901).

Wskazane formy wsparcia realizowane są najczęściej przez kontakty telefoniczne, rozmowy bezpośrednie, motywowanie, a także w trakcie wizyt terenowych. PCPR umożliwia skorzystanie z tych form wszystkim usamodzielniającym się wychowankom pieczy zastępczej. Dodał, że w celu udokumentowania tych działań PCPR rozważy wprowadzenie systemu odnotowywania realizowanych czynności w postaci notatek lub innego rejestru (np. porad).

(akta kontroli tom II str. 8, 187)

Kontrolą objęto 30 spraw związanych z udzieleniem wsparcia usamodzielniającym się wychowankom pieczy zastępczej, zakończonych wydaniem 87 decyzji administracyjnych, z tego: 68 dotyczyło wsparcia pieniężnego na kontynuowanie nauki (art. 140 ust. 1 pkt 1 lit. a) ustawy o pieczy zastępczej, 11 na usamodzielnienie (art. 140 ust.1 pkt 1 lit. b ustawy), osiem na zagospodarowanie (art. 140 ust. 1 pkt 1 lit. c). Stwierdzono m.in., że:

- wysokość pomocy została określona zgodnie z obowiązującymi przepisami, w tym poddana wymaganej waloryzacji, przy czym w dwóch przypadkach przyznano wsparcie pomimo upływu wskazanego w IPU terminu jego realizacji. Szerzej zostało to opisane w sekcji „stwierdzone nieprawidłowości” niniejszego wystąpienia pokontrolnego;
- prowadzenie postępowań i wydawanie decyzji było zgodne z przepisami Kpa. Średni czas trwania tych postępowań wyniósł pięć dni, osiem rozstrzygnięć wydano w dniu złożenia wniosków, w 73 przypadkach czas ten nie przekraczał 14 dni, w sześciu decyzje wydano w przedziale od 15 dni 29 dni (z tego dwa najdłuższe postępowania trwały odpowiednio 28 i 29 dni. Było to spowodowane koniecznością uzupełnienia złożonych wniosków przez wychowanka spoza terenu powiatu krasnostawskiego);
- wydane decyzje zawierały elementy wskazane w art. 107 § 1 Kpa i były podpisane przez upoważnioną osobę;
- prawidłowo weryfikowano przesłanki stanowiące podstawę do określenia wysokości poszczególnych kwot wsparcia, w tym m.in. długość pobytu w pieczy zastępczej, spełnianie kryteriów dochodowych;
- od wydanych decyzji nie złożono odwołań;
- wsparcia udzielono na podstawie złożonych wniosków i po zatwierdzeniu IPU, zawierających informacje określone w art. 145 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy o pieczy zastępczej;
- 29 IPU zostało opracowanych w latach 2013-2019 natomiast jeden w 2021 r. Zostały one opracowane zgodnie z zasadami określonymi w art. 145 ust. 4 i 5 ustawy o pieczy zastępczej;
- w dziewięciu z 25 spraw (36%) wychowankowie nie przedłożyli z wymaganą częstotliwością¹⁷ zaświadczeń o kontynuowaniu nauki. Dyrektor PCPR wyjaśnił, że ustawa o pieczy zastępczej nie nakłada obowiązku dostarczania takich zaświadczeń. Obowiązek ich dostarczania, co najmniej raz na pół roku, określony w wydawanych decyzjach ma charakter motywujący osoby usamodzielniane do kontynuowania nauki. Brak precyzyjnych uregulowań prawnych w art. 148 ust. 1 ustawy o pieczy zastępczej ogranicza możliwość zawieszenia pomocy z powodu niedostarczenia zaświadczenia szkolnego. Dodał, że w ramach weryfikacji realizacji obowiązku kontynuowania nauki PCPR jest w stałym kontakcie telefonicznym ze szkołami, a nadzór monitorowania nauki odbywa się na bieżąco. W wielu przypadkach pomoc w tej formie jest jedynym dochodem jaki uzyskuje usamodzielniany.

(akta kontroli tom I str. 82-87, 91-93, tom II str. 2, 5-6, 100-178, 162-187)

¹⁷ Zgodnie z pouczeniami zawartymi w wydawanych przez PCPR decyzjach - nie rzadziej niż raz na sześć miesięcy.

5. W okresie objętym kontrolą obowiązywały dwa programy rozwoju pieczy zastępczej, opracowane przez PCPR¹⁸ i obejmujące swoim zakresem lata 2019-2021¹⁹ oraz lata 2022-2024²⁰. Zawierały one zagadnienia związane z usamodzielnianiem wychowanków pieczy zastępczej. W ww. programach wskazano, że jednym z ich czterech celów szczegółowych jest „wspieranie pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej w usamodzielnieniu”, a cel ten zostanie zrealizowany w ramach pięciu zadań: 1) pomoc i zabezpieczenie warunków mieszkaniowych, 2) zapewnienie miejsca w mieszkaniu chronionym, 3) wspieranie finansowe i rzeczowe zgodnie z przepisami prawa, 4) działania zapobiegające marginalizacji i wykluczeniu osób usamodzielnianych, 5) pomoc w poszukiwaniu pracy. Zakładanymi rezultatami realizacji tych programów były: 1) zapewnienie kompleksowej pomocy usamodzielnianym oraz większe wsparcie w realizacji indywidualnych programów usamodzielnienia, w tym poprzez wsparcie rzeczowe i finansowe; 2) zaktywizowanie osób usamodzielnianych do uczestnictwa w życiu społecznym, kontynuowania nauki, uzyskania kwalifikacji zawodowych oraz podejmowania zatrudnienia. We wskazanych programach zawarto dane statystyczne obejmujące formy i wysokość wsparcia finansowego wychowanków usamodzielniających się za poprzednie lata, a w programie na lata 2022-2024 dynamikę tych wydatków.

W programach, w części obejmującej wsparcie usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej, nie określono wartości docelowych wskaźników i mierników umożliwiających monitorowanie stopnia osiągnięcia celów oraz wskazanych w tych programach rezultatów ich realizacji dotyczących ww. działań odnoszących się do procesu usamodzielniania wychowanków pieczy zastępczej.

(akta kontroli tom I str. 94-147)

Dyrektor PCPR wyjaśnił, że głównym autorem i realizatorem programów rozwoju pieczy zastępczej był PCPR. Sposób realizacji programów rozwoju pieczy zastępczej odbywał się zgodnie z wymaganiami w nich wskazanych, w tym poprzez sporządzanie informacji dotyczącej działalności PCPR. Odnosząc się do kwestii dotyczącej sposobu opracowania i realizacji zadań związanych z procesem usamodzielnienia w programach rozwoju pieczy zastępczej podał, że nieokreślenie wartości wskaźników docelowych w postaci mierników umożliwiających monitorowanie stopnia osiągnięcia celów powiatowego programu rozwoju pieczy zastępczej w poszczególnych obszarach działań dotyczących wspierania pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej w usamodzielnieniu wynika między innymi z tego, że przepisy ustawy o pieczy zastępczej nie wymagają wprowadzenia mierników programowanych działań. Stopień osiągnięcia celów szczegółowych powiatowego programu rozwoju pieczy zastępczej również w obszarze wspierania pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej w usamodzielnieniu jest monitorowany w sposób określony w powiatowym programie rozwoju pieczy zastępczej w punkcie X. PCPR każdego roku przedstawia informacje dotyczące głównie działań wymagających zaangażowania środków finansowych w obszarze usamodzielnienia wychowanków z pieczy zastępczej w sprawozdaniu z działalności PCPR w zakresie pieczy zastępczej za rok ubiegły. Informacje zamieszczone w sprawozdaniach z działalności PCPR w zakresie pieczy zastępczej dotyczą realizacji zadań (nałożonych na powiaty zgodnie z art. 140 ustawy o pieczy zastępczej), których przeprowadzenie wymaga

¹⁸ Zgodnie z § 5 ust. 2 pkt 1 regulaminu organizacyjnego PCPR.

¹⁹ Przyjęty uchwałą nr V/27/2019 Rady Powiatu w Krasnymstawie z dnia 28 lutego 2019 r. w sprawie przyjęcia „Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Krasnostawskim na lata 2019-2021”.

²⁰ Przyjęty uchwałą nr XXXIX/242/2022 Rady Powiatu w Krasnymstawie z dnia 16 marca 2022 r. w sprawie przyjęcia „Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Krasnostawskim na lata 2022-2024”.

bezpośredniego finansowego zabezpieczenia osób usamodzielnianych to jest udzielanej pomocy pieniężnej lub rzeczowej i zapewnienia warunków mieszkaniowych, przyznawanych w formie decyzji administracyjnej. W sprawozdaniach z uwagi na znikomy stopień występowania niewyszczególniane są formy pomocy prawnej, psychologicznej oraz w zatrudnieniu, które świadczą w formie poradnictwa pracownicy PCPR. Przypadki zgłaszania tego rodzaju potrzeb nie są załatwiane na wniosek osoby usamodzielnianej i nie wymagają wydania decyzji administracyjnej. Występują jednostkowo i są załatwiane na bieżąco. Pomoc w uzyskaniu zatrudnienia polega głównie na motywacji osób usamodzielnianych do podejmowania aktywności na rynku pracy przez pracowników PCPR. W programach rozwoju pieczy zastępczej narzędziem, które charakteryzuje i określa potrzeby w zakresie wspierania usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej jest analiza SWOT. W analizie tej jako słabą stronę wskazano potrzebę zwiększenia liczby lokali socjalnych dla usamodzielnianych wychowanków placówek opiekuńczo - wychowawczych i rodzin zastępczych. Sprawozdania z działalności PCPR w zakresie pomocy społecznej określają potrzebę minimalizowania zjawiska wykluczenia społecznego określonych grup społecznych. Jedną ze szczególnie narażonych grup na marginalizację są osoby usamodzielniane z pieczy zastępczej. Realizacja tej potrzeby uzależniona jest głównie od pozyskania środków zewnętrznych na realizację jej celów. Samorząd lokalny nie posiada obowiązku umocowanego prawnie, który umożliwiałby powszechne i stałe finansowanie działań aktywizacyjnych osób usamodzielnianych w formie treningów pracy, warsztatów samodzielności, specjalistycznych kursów i szkoleń podnoszących kompetencje społeczne i zawodowe oraz stażów pracowniczych w ramach działalności PCPR.

(akta kontroli tom I str. 44-45, tom II str. 4-5)

W sprawozdaniach PCPR z działalności w zakresie systemu pieczy zastępczej za rok 2021 wskazano na potrzebę zabezpieczenia środków finansowych na udzielenie pomocy i wsparcia osobom opuszczającym pieczę zastępczą oraz zapewnienie pomocy w zabezpieczaniu potrzeb mieszkaniowych dla tych osób. W pozostałych sprawozdaniach z tego zakresu (za rok 2020 i 2022) oraz z działalności PCPR (za lata 2020-2022) nie formułowano potrzeb związanych ze wspieraniem procesu usamodzielniania się wychowanków opuszczających pieczę zastępczą.

Koordynatorem programów ustanowiono PCPR (cz. X programów). Stwierdzono przy tym m.in., że ich monitorowanie odbywać się będzie na podstawie sporządzanej sprawozdawczości z wykonania zadań oraz analizy zbieranych informacji na temat realizacji kierunków działań w nich ujętych. Informacje te będą przedkładane Radzie Powiatu i Zarządowi Powiatu w corocznym sprawozdaniu z działalności PCPR.

(akta kontroli tom I str. 94-258)

6. W okresie objętym kontrolą w PCPR nie były przeprowadzane kontrole obejmujące swoim zakresem realizację zadań związanych z usamodzielnianiem wychowanków pieczy zastępczej. W tym czasie do Starostwa Powiatowego w Krasnymstawie wpłynęły cztery skargi związane z funkcjonowaniem Centrum, z tego trzy dotyczące funkcjonowania podległej PCPR jednostki, a jedna dotycząca funkcjonowania rodziny zastępczej. Przeprowadzone w sprawie związanej z funkcjonowaniem tej rodziny czynności sprawdzające, obejmujące m.in. prawidłowość przyznanego wsparcia także dla wychowanka w procesie usamodzielniania nie wykazały nieprawidłowości. Ponadto w 2020 r. Starostwo

przeprowadziło w PCPR kontrolę prawidłowości realizacji wydatków w 2019 r.²¹, w tym również wypłacania świadczeń. Kontrola ta nie wykazała nieprawidłowości.
(akta kontroli tom I str. 45, 383-385)

7. Stosownie do postanowień zawartych w art. 182 ust. 5 ustawy o pieczy zastępczej Dyrektor Centrum przedkładał Zarządowi Powiatu coroczne sprawozdania z działalności PCPR. Szczegółowe informacje dotyczące treści tych sprawozdań, w tym formułowanych potrzeb w tym zakresie przedstawiono w pkt 5 niniejszego wystąpienia pokontrolnego. Na podstawie analizy danych obejmujących lata 2020-2022, dotyczących pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej i realizacji procesu ich wsparcia zawartych w ocenie zasobów pomocy społecznej, sprawozdaniach z działalności PCPR, sprawozdaniach organizatora rodzinnej pieczy zastępczej, rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej²² oraz sprawozdaniach z realizacji powiatowego programu rozwoju pieczy zastępczej – stwierdzono, że były one spójne i wynikały i dokumentacji dotyczącej realizacji zadań związanych z usamodzielnianiem się wychowanków pieczy zastępczej.
(akta kontroli tom I str. 94-330)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności PCPR w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Dwóm wychowankom, w latach 2020-2022 przyznano wsparcie finansowe²³ na usamodzielnienie oraz na kontynuację nauki o łącznej wartości 22 738,65 zł nie dokonując zmian w IPU, w którym wskazano inny, wcześniejszy termin udzielenia tej pomocy. PCPR nie podjął w tych sprawach działań zmierzających do modyfikacji/aktualizacji tych planów. Stosownie do art. 145 ust. 6 wskazanej ustawy, zmiany w IPU może dokonać osoba usamodzielniana wspólnie z opiekunem usamodzielnienia w przypadku zmiany sytuacji życiowej tej osoby. Zmiany programu wymagają zatwierdzenia przez kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie powiatu właściwego do ponoszenia wydatków na finansowanie pomocy na kontynuowanie nauki i usamodzielnienie.
(akta kontroli tom II str. 100-142, 152-154)

Dyrektor PCPR wyjaśnił, że we wskazanych przypadkach osoby nie osiągnęły limitu wieku, który uniemożliwiłby przyznanie im wsparcia. Przyznana pomoc dotyczyła osób w trudnej sytuacji życiowej. Przed wydaniem decyzji nie dokonano modyfikacji zapisów IPU z powodu nieobecności wychowanków i opiekunów (pobyt w innych rejonach kraju lub za granicą).

(akta kontroli tom I str. 6-7)

OCENA CZĄSTKOWA

NIK pozytywnie ocenia podejmowane przez PPCR działania wspierające wychowanków pieczy zastępczej w usamodzielnieniu się. Stwierdzona nieprawidłowość nie miała istotnego wpływu na prawidłowość realizacji zadań w tym obszarze.

OBSZAR

2. Skuteczność udzielanej pomocy dla pełnoletnich osób opuszczających pieczę zastępczą.

²¹ Kontrola przestrzegania realizacji procedur w zakresie celowości zaciągania zobowiązań finansowych i oszczędnego dokonywania wydatków w 2019 r.

²² Składanych na podstawie rozporządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 18 czerwca 2019 r. w sprawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (Dz. U. poz. 1195, uchylone z dniem 1 lutego 2023 r.).

²³ Decyzja nr PCPR-IV.4416.17.2013 z 12 lutego 2020 r. (środki na usamodzielnienie w kwocie 6939 zł) oraz decyzje: nr PCPR-IV.4416.1.2015 z 28 lipca 2022 r. (środki na usamodzielnienie w kwocie 1961 zł) oraz na kontynuację nauki (nr PCPR-IV.4416.1.2015 z: 27 września 2021 r.; 1 czerwca 2021 r.; 7 października 2020 r. i 4 października 2019 r.) na łączną kwotę 13 838,65 zł, wypłaconą w latach 2020-2022.

1. Informacje na temat zakresu pomocy przysługującej wychowankom pieczy zastępczej umieszczono na stronie internetowej PCPR²⁴ oraz w Biuletynie Informacji Publicznej²⁵. Podano również dane kontaktowe do pracownika, który mógłby udzielić bardziej szczegółowych informacji. Dyrektor PCPR wyjaśnił, że informowanie podopiecznych pieczy zastępczej o procedurach ubiegania się o pomoc i możliwości korzystania ze świadczeń związanych z usamodzielnieniem rozpoczyna się w trakcie pobytu w pieczy zastępczej. Podopieczni placówek opiekuńczo-wychowawczych i rodzin zastępczych są informowani o prawach i obowiązkach w trakcie wyznaczania opiekuna usamodzielnienia. Na kolejnym etapie usamodzielnienia, to jest opracowywania IPU, osoby przed uzyskaniem pełnoletności uzyskują szczegółową informację o oferowanej pomocy. Zasadą w PCPR jest, że IPU jest pisany przez podopiecznego w siedzibie urzędu w obecności opiekuna usamodzielnienia oraz pracownika PCPR. Zadaniem pracownika PCPR jest zdiagnozowanie jego sytuacji życiowej, pomoc w rozpoznaniu potrzeb oraz określenie jego zasobów i mocnych stron. Informacje o przysługujących formach pomocy w zakresie usamodzielnienia są udostępnione na stronie internetowej PCPR. Objęci ankietami usamodzielniający się wychowankowie pieczy zastępczej wskazali, że informacje na temat wsparcia otrzymywali z PCPR i od opiekunów, w trakcie realizacji IPU²⁶.

(akta kontroli tom I str. 45-46, 386-388, tom II str. 12-14, 202-207)

Na podstawie analizy dokumentacji obejmującej 30 wychowanków pieczy zastępczej, którym udzielono wsparcia na usamodzielnienie w latach 2020-2022 stwierdzono m.in., że wsparcia z tytułu kontynuowania nauki udzielono 26 osobom, środki na usamodzielnienie przekazano 11 osobom, a na zagospodarowanie ośmiu. Ponadto:

- w dwóch przypadkach (6,7%) wyznaczając opiekuna usamodzielnienia nie zachowano terminów określonych w art. 145 ust. 2 ustawy o pieczy zastępczej, to jest co najmniej rok (lub dwa miesiące – w brzmieniu obowiązującym do 19 września 2014 r.) przed uzyskaniem pełnoletności przez wychowanka. Dotyczyło to postępowań przeprowadzonych w 2014 r. i w 2018 r.;
- uzyskano pisemne zgody osób wyznaczonych na opiekunów, funkcje tę powierzono osobom wymienionym w art. 145 ust. 3 ustawy o pieczy zastępczej;
- IPU (30) zostały opracowane i zatwierdzone przez Dyrektora PCPR, co najmniej miesiąc przed uzyskaniem pełnoletności przez wychowanków pieczy zastępczej, przy czym w 29 przypadkach działania te były podejmowane w latach 2013-2019 natomiast jeden IPU opracowano w 2021 r.;
- IPU opracowywano w terminie od jednego do 13 miesięcy od daty wyznaczenia opiekuna usamodzielnienia (średnio siedem miesięcy), z tego w jednej sprawie opracowanie IPU nastąpiło w dniu wyznaczenia opiekuna (14 kwietnia 2014 r.), a kolejne najkrótsze postępowanie trwało 25 dni. Najdłuższe dwa postępowania trwały odpowiednio 11 i 13 miesięcy (338 i 386 dni) i dotyczyły IPU z 28 lutego 2018 r. oraz z 23 stycznia 2019 r. Termin opracowania tych dokumentów, jak wyjaśnił Dyrektor PCPR, wynikał z konieczności zapewnienia jak najbardziej aktualnych informacji w nich zawartych;

²⁴ <https://www.pcpkrasnostaw.pl/pieczka-zastepcza/usamodzielnienie-wychowankow>.

²⁵ Na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej PCPR w Krasnymstawie /https://bip-v1-files.idcom-web.pl/sites/47108/bip_sprawy/2558/usamodzielnienia_wychowankow.pdf/ podano informacje dotyczące zasad przyznawania pomocy.

²⁶ Odpowiedzi na pytanie w tym zakresie udzieliło dwóch z trzech ankietowanych którzy odesłali ankiety, tj. 7,5 % ankietowanych, do których skierowano w trakcie kontroli NIK zapytania (45 osób).

- w IPU wskazano m.in.: zadania przewidziane do realizacji oraz sposoby i formy ich wykonania²⁷, osoby i instytucje odpowiedzialne oraz wspierające ich realizację (przede wszystkim: opiekunów, PCPR, urząd pracy), zakres współpracy²⁸, terminy realizacji poszczególnych zadań²⁹ oraz formy pomocy wskazane w art. 140 ust. 1 pkt 1 i pkt 2 ustawy o pieczy zastępczej;
- w analizowanych przypadkach (30) nie wyszczególniono zadania polegającego na zapewnieniu pomocy prawnej i psychologicznej. IPU nie zawierały również zobowiązań opiekunów usamodzielniania wobec wychowanka oraz PCPR. Nie określono w nich również sposobu pomiaru (wskaźników) oceniania wykonania ujętych w nim zadań.

(akta kontroli tom I str. 82-93, tom II str. 5, 12-151, 162-168, 185-186)

Dyrektor PCPR wyjaśnił, że ustawa o pieczy zastępczej nie określa zobowiązań opiekuna usamodzielniania, ani też wskazówek odnośnie pomiaru oceniania realizacji poszczególnych zadań w IPU. Stąd też niejasności, co do roli opiekuna i jego zobowiązań w procesie IPU, tj. czy są np. kontrolerami procesu usamodzielniania, czy też powinni rozwiązywać problemy wychowanka i służyć pomocą w każdej wymagającej tego sytuacji. Podczas opracowania IPU opiekunowie informowani byli o ich roli w stosunku do podopiecznego. W tych działaniach kierowano się poprzednio obowiązującymi uregulowaniami wynikającymi z ustawy o pomocy społecznej. Opiekun usamodzielniania wraz z osobą usamodzielniającą się przygotowuje indywidualny program usamodzielniania, opiniuje wniosek osoby usamodzielnianej o przyznanie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie i pomoc rzeczową, dokonuje również okresowej oceny realizacji programu, modyfikuje go wraz z wychowankiem, jeżeli jest taka konieczność, współpracuje z rodziną osoby usamodzielnianej oraz ze szkołą, gminą i powiatem oraz wspiera wychowanka w realizacji IPU w ramach zgłaszanych potrzeb. Wyjaśnienia dotyczące braku standaryzacji uregulowań co do zawartości IPU przedstawiono w dalszej części niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

(akta kontroli tom II str. 184-186)

Spośród 30 spraw objętych kontrolą w jednym przypadku osoba usamodzielniana zgłosiła zamiar osiedlenia się poza terenem powiatu. Nie poinformowano o tym fakcie właściwej jednostki, gdyż jak wyjaśnił Dyrektor PCPR, w rozmowach wychowanek nie określił się jeszcze czy pozostanie na stacji czy osiedli się w domu rodzinnym na terenie powiatu krasnostawskiego³⁰. Po ukończeniu szkoły branżowej ma sprecyzować swoje plany co do miejsca ostatecznego osiedlenia się. W pięciu przypadkach osoby usamodzielniane nie określiły w IPU miejsca osiedlenia się poza powiatem, jednak osiedlili się na terenie innych powiatów. Dokumentacja dotycząca wychowanków została przekazana do innych powiatów z chwilą ubiegania się o pomoc na zagospodarowanie.

(akta kontroli tom II str. 78-80, 184)

2. W PCPR nie opracowano formalnych procedur służących monitorowaniu/nadzorowaniu procesu usamodzielniania, w tym realizacji działań zaplanowanych w IPU. Dyrektor PCPR wyjaśnił, że monitorowanie i nadzorowanie

²⁷ Np. przyznanie wsparcia na kontynuację w szkole policealnej, ukończenie wskazanej szkoły zasadniczej, zarejestrowanie w urzędzie pracy, złożenie wniosków o usamodzielnienie/zagospodarowanie.

²⁸ Przyporządkowanie realizacji danego zadania, wskazanej osobie/podmiotowi wspomagającej proces usamodzielniania.

²⁹ Np. Nauka w Liceum Ogólnokształcącym do 31 sierpnia 2021 r., wynajęcie samodzielne stancji – od 1 września 2019 r., podjęcie nauki w Policealnej Szkole Centrum i Nauki Żak w Zamościu w latach 2015-2017, złożenie wniosku o usamodzielnienie – 2017 r.

³⁰ Zgodnie z IPU, zakończenie procesu usamodzielniania przewidziano na sierpień 2023 r. W IPU nie określono zadania obejmującego miejsce zamieszkania wychowanka.

procesu usamodzielnienia, w tym realizacji zadań zaplanowanych w indywidualnym programie usamodzielnienia odbywa się w toku załatwiania wniosków o udzielenie pomocy. Pomoc na kontynuację nauki przyznawana jest na okres trwania roku szkolnego począwszy od miesiąca września, w którym został złożony wniosek do ostatniego dnia sierpnia następnego roku. Analogicznie, przez okres trwania nauki szkolnej podopieczny uczący się wraz z wnioskiem dostarcza pracownikowi urzędu zaświadczenie szkolne poświadczające, że jest uczniem. W składanym wniosku zawarte są informacje dotyczące aktualnej sytuacji życiowej usamodzielnionego.

Wśród działań służących monitorowaniu i nadzorowaniu procesu usamodzielniania Dyrektor PCPR wymienił: dokonywanie przez zespół pracowników PCPR analiz potrzeb, szans i zagrożeń, z jakimi mogą zmierzyć się usamodzielniani wychowankowie ubiegający się o pomoc; wizyty terenowe w miejscu ich zamieszkania, gdzie omawiane są ich potrzeby oraz wskazywane kierunki działań; wizyty osób usamodzielnianych w PCPR podczas, których omawiane są bieżące sprawy oraz motywowanie do różnych działań np. kontynuowania nauki, kontakty z opiekunami procesu usamodzielnienia - najczęściej realizowane podczas rozmów telefonicznych, stałe kontakty telefoniczne z usamodzielnianymi.

(akta kontroli tom I str. 46, 90)

Informacje dotyczące sposobu realizacji zadań ujętych w IPU objętych kontrolą NIK (205 zadań), w tym ich skuteczności przedstawiono w dalszej części wystąpienia pokontrolnego (pkt 3 niniejszego obszaru). Analiza 30 objętych próbą badawczą postępowań wykazała m.in., że:

- w ośmiu przypadkach³¹ wychowankowie pieczy zaprzestali realizacji zadań ujętych w IPU (przerwali proces usamodzielnienia). Według informacji przekazanych przez Dyrektora PCPR, przyczynami przerwania realizacji IPU w sześciu sprawach było podjęcie zatrudnienia, w tym praca poza granicami kraju. W dwóch przypadkach, pomimo prób nawiązania kontaktu przez PCPR i opiekunów, Centrum nie posiadało informacji na temat losu tych wychowanków;
- w dwóch przypadkach na skutek złożenia do PCPR informacji o przerwaniu nauki wydano decyzje o zaprzestaniu udzielania tej formy wsparcia. W latach 2020-2022 nie prowadzono działań, o których mowa w art 148 ust 1 ustawy o pieczy zastępczej³², w tym nie wydawano decyzji zawieszających pomoc na kontynuowanie nauki. Nie stwierdzono znacznych i nieuzasadnionych opóźnień w realizacji zadań obejmujących swoim zakresem lata 2020-2022.

Dyrektor PCPR wyjaśnił, że w odniesieniu do wychowanków, którzy przerwali proces usamodzielnienia poprzez niewystąpienie o pomoc wskazaną w IPU należy nadmienić, że wszystkie rodzaje wsparcia wymagają złożenia wniosku oraz chęci współpracy przy realizacji działań. Podopieczni układając sobie życie dorosłe podejmują różne decyzje np. zmiana miejsca zamieszkania, założenie rodziny, podjęcie zatrudnienia nie zawsze legalnie jak też wyjazd za granicę. Często utrzymują kontakt z pracownikami ds. usamodzielnienia, lecz są tacy, co tego kontaktu nie podejmują lub unikają. Pomimo przerwania w tej chwili pobierania pomocy wiedzą, że swoje IPU mogą nadal kontynuować. Z osobami tymi najczęściej utrzymuje się kontakt telefoniczny, przypominający o możliwościach podjęcia wsparcia, kontakt również telefoniczny z opiekunami usamodzielnienia oraz gotowość przyjęcia i rozpatrzenia wniosku. Wskazał również, na istotną rolę i duży stopień odpowiedzialności za realizację IPU spoczywające na opiekunów usamodzielnienia.

³¹ 100% wychowanków, którzy przerwali w latach 2020-2022 proces usamodzielnienia.

³² Nie wydawano decyzji o zawieszeniu przyznanej pomocy.

(akta kontroli tom I str. 47, 80-81, tom II str. 7, 130-132, 150-151, 187-188)

W Centrum nie dokumentowano działań obejmujących zakres i częstotliwość współpracy opiekunów usamodzielnienia z wychowankami oraz PCPR. Dyrektor PCPR wyjaśnił, że opiekun usamodzielnienia współpracuje z usamodzielnianym oraz PCPR głównie w zakresie opiniowania wniosków za pomocą kontaktów bezpośrednich i rozmów telefonicznych. Omawiane są sprawy związane z wypłatą pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki, zagospodarowanie i usamodzielnienie oraz monitorowanie bieżącej sytuacji wychowanków. Częstotliwość tych kontaktów w głównej mierze jest uzależniona od ilości złożonych wniosków oraz innych bieżących potrzeb. Inicjatorem kontaktu najczęściej jest PCPR lub usamodzielniany. Działania opiekunów monitoruje PCPR poprzez stały kontakt z nimi. Podczas kontaktów rozpoznaje się, czy oraz jaką wiedzę dysponuje opiekun o potrzebach usamodzielnianego. Z uwagi na brak takiego obowiązku nie dokumentuje się tych działań.

(akta kontroli tom II str. 9-11, 184)

W skontrolowanych przypadkach, podstawę do przyznania przez PCPR pomocy osobie usamodzielnianej stanowiły wnioski składane przez te osoby, będące dotychczas wychowankami pieczy zastępczej³³. Centrum nie posiadało informacji na temat faktycznego przeznaczenia środków przyznanych na usamodzielnienie oraz kontynuację nauki, przy czym wymagało od wnioskodawców wskazania potrzeb uzasadniających przyznanie im pierwszej ze wskazanych form wsparcia. W decyzjach przyznających wsparcie na zagospodarowanie i usamodzielnienie wskazywano ich cel³⁴. W przypadku pomocy na zagospodarowanie, poza wymaganiami dotyczącymi wskazania we wnioskach przeznaczenia środków z tego tytułu, osoby usamodzielniane składały w terminach określonych w decyzjach, faktury potwierdzające ich wykorzystanie. Sfinansowane w ramach tej pomocy zakupy dotyczyły przede wszystkim wydatków na doposażenie mieszkań (meble i sprzęt gospodarstwa domowego) oraz ubrania. Podobny zakres był wskazywany we wnioskach o przyznanie środków na usamodzielnienie.

(akta kontroli tom I str. 82-87, tom II str. 100-145, 162-178, 208)

Dyrektor PCPR wyjaśnił, że PCPR nie przeprowadzał kontroli dotyczących dysponowania środkami wypłaconymi w ramach pomocy na usamodzielnienie. Usamodzielniany we wniosku o pomoc określał potrzeby i cele, na jakie przeznaczy wypłaconą pomoc. Po wypłacie środków, wychowanek jest dysponentem tych środków zaś informacje jakie przekazuje o ich wydatkowaniu są jedynie oświadczeniem ustnym. Podczas weryfikacji wniosków o wypłatę pomocy na usamodzielnienie każdorazowo podejmowany jest kontakt z opiekunem, aby bardziej nasilił kontakty i kontrolę jak również wsparcie doradcze w okresie następującym po wypłacie środków. Niejednokrotnie w czasie przed i po wypłacie pomocy przeprowadzane są wizyty terenowe w miejscu zamieszkania usamodzielnianych. Wskazał również, że do PCPR nie docierały sygnały od opiekunów lub innych usamodzielnianych oraz ze środowiska pieczy zastępczej o niewłaściwym wykorzystaniu udzielonej pomocy. Poinformował, że wnioski o przyznanie pomocy na usamodzielnienie i zagospodarowanie są często telefonicznie konsultowane z opiekunami, z uwagi na trudności z ich dostępnością (m.in. z uwagi na podeszły wiek wnioskodawców).

(akta kontroli tom II str. 8, 185)

³³ Wnioski składano na formularzach stosowanych w PCPR, przy czym nie określono szczegółowych procedur i wymagań w tym zakresie. W pojedynczych przypadkach uwzględniano również wnioski składane w innych formach, o ile zawierały one wymagane przez PCPR dane.

³⁴ Np. polepszenie warunków mieszkaniowych, w tym zakup mebli, sprzętu AGD i RTV.

NIK zauważa, że niezależnie od tego, iż jak wyjaśnił Dyrektor PCPR, dysponentem przyznanych środków na usamodzielnienie jest wychowanek, to art. 151 ust 3 ustawy o pieczy zastępczej daje możliwość zmiany lub uchylecia decyzji przyznającej pomoc w przypadku marnotrawienia przyznanego świadczenia. Wiąże się to z obowiązkiem prowadzenia działań mających na celu upewnienie się co do przeznaczenia przekazanych środków, w tym zgodności ich wydatkowania z wydaną decyzją.

W kwestii braku standaryzacji przepisów dotyczących opracowywania IPU Dyrektor PCPR wyjaśnił, że powoduje to sytuacje, że informacje zawarte w programie czasami są niewystarczające dla innego PCPR. Rozbieżności pomiędzy wzorami indywidualnych programów usamodzielnienia niejednokrotnie zmuszały PCPR w Krasnymstawie do poprawiania i dostosowywania opracowanego IPU do oczekiwań innego powiatowego centrum pomocy rodzinie. Brak jednolitych, precyzyjnie określonych unormowań prawnych stwarza wiele problemów z interpretacją poszczególnych uregulowań i powoduje znaczne skomplikowanie systemu pomocy, co utrudnia podejmowanie decyzji administracyjnych pracownikom PCPR. Z uwagi na wielość interpretacji i praktyk w kwestiach akceptacji możliwych składników pomocy na zagospodarowanie i celów na jakie osoba usamodzielniona może przeznaczyć pomoc pieniężną na usamodzielnienie pracownicy Centrum niejednokrotnie mają wątpliwości co do zasadności udzielania pomocy. Ponadto brak uszczegółowienia, na co może być przeznaczona pomoc może powodować wydatkowanie tych środków na cele zupełnie niezwiązane z usamodzielnieniem. Ujednolicenie wzoru dokumentacji IPU oraz uregulowanie rozliczania osób usamodzielnianych z przyznanej pomocy korzystnie wpłynie na realizację działań związanych z usamodzielnianiem osób z pieczy zastępczej.

(akta kontroli tom I str. 78-79)

3. Na podstawie analizy skontrolowanych spraw (30), stwierdzono, że w IPU opracowanych dla usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczych sformułowano łącznie 205 zadań, z tego 188 (91,7%) zrealizowano bądź było w trakcie realizacji (odpowiednio: 123 i 65 tj. 61,5% oraz 32,2%). Nie zrealizowano 17 (8,3%) zadań, przy czym w tych przypadkach, osoby usamodzielniające się nie przekroczyły limitu wieku (25 lub 26 lat - w zależności od formy pomocy) uniemożliwiającego udzielenie im wsparcia w formie pieniężnej w przyszłości. Skuteczność poszczególnych (głównych) form wsparcia przedstawiała się następująco:

- spośród 31 zadań obejmujących uzyskanie wykształcenia zrealizowano 22 (71%), w trakcie realizacji było siedem (22,6%), nie zrealizowano dwóch (6,5%);
- wsparcia pieniężnego na zagospodarowanie udzielono w 19 na 30 przewidzianych do realizacji zadań (63,3%) natomiast siedem (23,3%) było w trakcie realizacji. W pozostałych, czterech niezrealizowanych przypadkach (13,3%) nie złożono wniosków o przyznanie tej formy pomocy;
- zrealizowano 16 z 29 zadań (55,2%) związanych z przyznaniem środków na usamodzielnienie, w trakcie realizacji było 11 (37,9%) natomiast w dwóch przypadkach (6,9%) wsparcia nie udzielono z powodu braku wniosków;
- środki związane z kontynuacją nauki przekazano w 15 z 28 zadań (53,6%), w trakcie realizacji było 12 zadań (42,9%), nie wykonano jednego zadania (3,6%).

Niezrealizowane zadania dotyczyły przede wszystkim osób, które przerwały realizację IPU, przy czym poza jednym przypadkiem osoby objęte IPU nie osiągnęły wieku uniemożliwiającego im przyznanie wsparcia w przyszłości.

W jednej sprawie, osoba nie uzyskała wsparcia z uwagi na niespełnienie kryterium dochodowego, warunkującego jej udzielenie.

(akta kontroli tom II str. 8,15-99, 188-189)

Spośród zadań ujętych w IPU dla 10 osób, które w latach 2020-2022 zakończyły proces usamodzielnienia zrealizowano 57 z 58 zaplanowanych dla nich zadań w IPU³⁵.

Spośród tych osób, osiem zostało zarejestrowanych w ewidencji ZUS jako osoby podlegające ubezpieczeniu³⁶, przy czym trzy odprowadzały składki w okresie objętym kontrolą, a jedna rok po usamodzielnieniu się. Status bezrobotnego w trakcie usamodzielnienia miało dziewięć osób, z tego rok po usamodzielnieniu dwie a w trakcie kontroli NIK trzy. Osoby te nie korzystały ze świadczeń w ramach pomocy społecznej.

(akta kontroli tom II str. 15-22, 26-31, 61-66, 90-96, 97-99, 335, 373)

Dyrektor PCPR wyjaśnił, że skuteczność procesu usamodzielniania się podopiecznego jest badana przez pracownika PCPR na ostatnim etapie realizacji IPU. W procedurze administracyjnej rozpatrywania wniosku o wypłatę pomocy finansowej opracowywana jest ocena końcowa realizacji IPU. W przypadku niezrealizowania zadań ujętych w IPU należy zaznaczyć, że wszystkie formy wsparcia przyznawane są na podstawie złożonych wniosków. Działania i analizy dotyczące realizacji zadań ujętych w IPU prowadzone są podczas bieżącej współpracy z usamodzielnianymi. W przypadkach, w których zadania te nie są realizowane podejmujemy najczęściej kontakt telefoniczny z opiekunami usamodzielniania oraz z podopiecznymi. Ponadto, wskazał, że niepowodzenia w realizacji programów usamodzielnienia leżące po stronie wychowanków wynikają z jednej strony z poziomu ich rozwoju psychospołecznego, który zależy w dużej mierze od sprawności fizycznej i umysłowej (np. dzieci z niepełnosprawnością lub ze zdiagnozowanymi zaburzeniami psychicznymi) jak też od środowiska wychowawczego stworzonego w placówce opiekuńczo-wychowawczej lub rodzinie zastępczej. Skuteczność realizowanego procesu wychowawczego w dużej mierze zależy od wieku, w którym dzieci trafiają do pieczy zastępczej. Dzieci, które w późnym wieku trafiły do pieczy zastępczej (np. w wieku 15-17 lat), wykazują opór względem wszelkich działań wychowawczych w instytucjonalnych formach jak i w rodzinnych. Głównymi elementami procesu wychowawczego w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, mającymi wpływ na niepowodzenie w realizacji IPU jest: duża rotacja wychowawców oraz ich poziom kompetencji zawodowych potrzebnych w pracy korekcyjnej; brak poczucia przynależności dzieci; system opiekuńczo-wychowawczy oparty na wyręczaniu podopiecznych w zabezpieczaniu potrzeb życiowych i dostarczaniu dóbr; dostępność negatywnych wzorców wśród grupy rówieśników. Głównymi elementami procesu wychowawczego w rodzinnej pieczy zastępczej mającymi wpływ na niepowodzenie w realizacji IPU jest: niski poziom umiejętności rodzicielskich rodzin zastępczych spokrewnionych; dbałość przede wszystkim o zabezpieczenie podstawowych potrzeb dziecka, brak wsparcia w rozwijaniu indywidualnych zainteresowań.

W kontrolowanym okresie do PCPR nie wpływały wnioski o udzielenie pomocy w uzyskaniu zatrudnienia. W 12 z 30 badanych spraw (40%) w IPU określono zadania związane z zatrudnianiem, z tego w 11 przypadkach zadania te

³⁵ W jednym przypadku nie zrealizowano zadania związanego z pozyskaniem mieszkania z zasobów gmin, z uwagi na to, że wychowanek zamieszkał w zakupionym z rodziną mieszkaniu.

³⁶ Z różnych tytułów: umów o pracę, zlecenie, stażu. Dwie osoby nie figurowały w ewidencji ZUS.

zrealizowano natomiast w jednym zadaniu to było w trakcie realizacji³⁷. Dyrektor PCPR wyjaśnił, że w celu zwiększenia oferty pomocowej dla osób usamodzielnionych podejmowano działania mające na celu aktywizację zawodową osób usamodzielnionych z pieczy zastępczej. Pozyskano dofinansowanie na realizację projektu „Aktywni i Samodzielni” ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. W ramach oferty projektowej usamodzielnieni mogli skorzystać między innymi z doradztwa zawodowego, kursów i szkoleń podwyższających kwalifikacje zawodowe.

(akta kontroli tom I str. 46, 76-77, tom II str. 16-99, 185-187)

W związku z udzieleniem pomocy mieszkaniowej w latach 2020-2022 wpłynęło sześć wniosków o przyznanie pobytu w mieszkaniu chronionym treningowym prowadzonym przez Centrum. W badanym okresie z tego rodzaju wsparcia skorzystało łącznie siedem osób. W dwóch przypadkach były to osoby z terenu powiatu krasnostawskiego, przy czym wnioski złożone zostały w 2019 r. Pozostałe przypadki (pięć) dotyczyły wychowanków spoza powiatu. Dyrektor PCPR wyjaśnił, że w latach 2020-2022 nie prowadzono działań związanych z pozyskaniem mieszkania z zasobów gminy, gdyż w tym okresie nie zgłoszono takiej potrzeby przez osoby usamodzielniane. Jednak należy wspomnieć, że przed 2020 r. dzięki naszym działaniom (zorganizowano spotkanie z Wójtem Gminy Izbica, świadczono pomoc w redagowaniu pism do gmin i Miasta Krasnostaw, przeprowadzono cykliczne rozmowy telefoniczne z pracownikami gmin zajmujących się przydziałem lokali socjalnych), czworo podopiecznych obecnie korzysta z mieszkań socjalnych.

(akta kontroli tom I str. 47, 70-72, tom II str. 185, 209)

Dyrektor PCPR wskazał, że najskuteczniejszą formą wsparcia jest pomoc na kontynuację nauki, ponieważ z założenia motywuje i umożliwia podnoszenie wykształcenia i kompetencji zawodowych. Dla niektórych osób usamodzielnianych korzystanie z tej formy pomocy jest sposobem na uzyskanie środków finansowych, co powoduje pozorne kształcenie jedynie w celu uzyskania świadczenia finansowego. Trudno jest ocenić czy ustawowe formy pomocy odpowiadają podstawowym potrzebom osób usamodzielnianych chociażby ze względu na ich różnorodną sytuację dochodową. Raczej na pewno nie są wystarczające dla większości w zakresie wysokości przyznawanych świadczeń finansowych. W dużej części osoby usamodzielniane po opuszczeniu pieczy zastępczej nie mogą zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych bez podjęcia zatrudnienia. Występują częste przypadki opuszczenia pieczy w trakcie wcześniej rozpoczętej nauki w trybie stacjonarnym. W takiej sytuacji osoby bez dodatkowych źródeł dochodów najczęściej przerywają naukę. Przyznana kwota na usamodzielnienie nie zawsze jest wystarczająca na zaspokojenie podstawowych potrzeb. Jest dużym wsparciem w sytuacji, gdy wychowanek ma zapewnioną możliwość samodzielnego zamieszkania. Dzięki niej może zakupić podstawowe sprzęty gospodarstwa domowego bez dodatkowego obciążania skromnego budżetu. Wychowankowie opuszczający pieczę zastępczą na ogół są zainteresowani uzyskaniem świadczeń związanych z procesem usamodzielnienia. Brak zainteresowania procesem usamodzielnienia wśród wychowanków jest sporadyczny. W latach 2020-2022 dotyczyło to czterech osób, przy czym osoby te nadal mają możliwość uzyskania wsparcia (nie osiągnęły górnego limitu wieku). Częstym powodem braku realizacji założeń IPU była niechęć do kontynuowania nauki. Wystąpił również przypadek wyjazdu za granicę i rezygnacji z uprawnień. Bariery związane z realizacją IPU wiążą się głównie z niepodejmowaniem aktywności i współpracy w procesie usamodzielnienia. Osoby usamodzielniane nie

³⁷ Wskazane w IPU zadanie dotyczyło głównie pomocy przy rejestracji w urzędzie pracy, przy czym jako osobę odpowiedzialną za jego realizację wskazywano wychowanka lub opiekuna usamodzielnienia.

pamiętają treści i założeń IPU, w większości nie realizują obowiązku informowania o zaistniałych zmianach w sytuacji mającej wpływ na realizację założeń IPU.

(akta kontroli tom I str. 75-76)

W 14 spośród 30 skontrolowanych spraw, został zakończony proces usamodzielnienia bądź w których upłynął termin końcowy realizacji zadań wskazanych w IPU. Ocenami końcowymi, o których mowa w art. 145 ust. 7 ustawy o pieczy zastępczej objęto 10 osób. Analiza tych ocen wykazała, że ich treść była zgodna z ustaleniami dotyczącymi stopnia realizacji zadań i celów wskazanych w IPU. Ocen tych dokonano:

- w jednej sprawie w dniu przedłożenia faktur potwierdzających wykorzystanie środków na zagospodarowanie,
- w dwóch przypadkach w dniu wydania decyzji na usamodzielnienie natomiast w jednej na zagospodarowanie,
- pozostałe przypadki (siedem) dotyczyły ocen dokonanych w dniu złożenia do PCPR wniosków o wsparcie, przy czym w jednej sprawie oceny dokonano przed wystąpieniem przez wychowanka o pomoc na zagospodarowanie. Sprawy te opisano szerzej w sekcji „stwierdzone nieprawidłowości” niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

Ponadto, w sześciu przypadkach na ocenach końcowych brakowało adnotacji/podpisów potwierdzających uczestnictwo opiekuna usamodzielnienia w ocenie końcowej, natomiast w ośmiu uczestnictwa Dyrektora PCPR w tym procesie. Brak podpisów opiekunów, jak wyjaśnił Dyrektor PCPR wynikał z przyczyn niezależnych od Centrum (m.in. brak możliwości dojazdu z uwagi na podeszły wiek lub stan zdrowia). Wskazał przy tym, że Dyrektor PCPR uczestniczył w procesie dokonywania ocen końcowych, przy czym brak stosownej adnotacji wynikał z przeoczenia spowodowanego nadmiarem obowiązków.

W czterech przypadkach nie dokonano ocen końcowych procesu usamodzielnienia pomimo upływu terminu realizacji zadań wskazanych w IPU, ponieważ – jak wyjaśnił Dyrektor PCPR, w sprawach tych (trzy przypadki) wychowankowie mogą jeszcze zwrócić się do Centrum o wsparcie (nie osiągnęli ustawowego limitu wieku), z tego w jednej sprawie wychowanek wyjechał w inny region kraju, co utrudniło kontakt z nim. Z tego samego powodu (wyjazd) w jednym przypadku nie dokonano oceny końcowej pomimo tego, że osoba, której to dotyczyła osiągnęła wiek uniemożliwiający jej złożenie kolejnego wniosku o wsparcie zgodnie z ustawą o pieczy zastępczej.

(akta kontroli tom II str. 8, 128-129, 143-149, 179-181, 192-193)

W latach 2020-2022 w PCPR nie odnotowano przypadków osób realizujących proces usamodzielnienia, które zostałyby aresztowane lub przebywają w zakładach karnych.

(akta kontroli

tom I str. 76)

Odnosząc się do kwestii dotyczącej stopnia wystarczalności obowiązujących przepisów związanych z procesem usamodzielniania wychowanków pieczy zastępczej do skutecznego działania w tym zakresie Dyrektor PCPR wyjaśnił, że obowiązujące uregulowania prawne nie zapewniają wystarczających warunków do skutecznego działania, głównie w obszarze zabezpieczenia warunków mieszkaniowych i zatrudnienia. Ewentualną poprawę skuteczności procesu usamodzielnienia w tych obszarach mogłoby zmienić wprowadzenie uregulowań prawnych dot. zatrudnienia np. dotowanie przedsiębiorstw zatrudniających osoby usamodzielnione z pieczy zastępczej. Istotny wpływ na sytuację osób usamodzielnionych z pieczy miałyby również zmiana systemu finansowania pomocy na usamodzielnienie np. w formie wprowadzenia państwowego funduszu.

Wskazał również, że Powiat Krasnostawski nie posiada własnych zasobów lokali komunalnych. Na potrzeby mieszkaniowe usamodzielnionych wychowanków z pieczy zastępczej prowadzi mieszkania chronione. Wychowankom zgłaszającym potrzeby w zabezpieczaniu warunków mieszkaniowych przyznawana jest pomoc w formie pobytu w mieszkaniu chronionym. Kadra PCPR świadczy również poradnictwo usamodzielnianym w obszarze dostępnych możliwości uzyskania pomocy z zasobów gminy (asysta w wypełnianiu wniosków, kontakt z pracownikami urzędów). PCPR opiniuje osoby usamodzielniane w toku toczących się spraw o przyznanie lokalu mieszkalnego z zasobów komunalnych gminy/miasta. Najczęściej są to pisma kierowane do władz samorządowych popierające prośbę wnioskodawcy z uzasadnieniem szczególnych potrzeb właściwego usamodzielnienia.

(akta kontroli tom I str. 77)

4. Badając los wychowanków, spośród 30 skontrolowanych spraw, w odniesieniu do kwestii posiadania statusu osoby bezrobotnej, trwałości zatrudnienia oraz korzystania ze świadczeń pomocy społecznej, na podstawie informacji uzyskanych w tej sprawie z powiatowych urzędów pracy, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i z ośrodków pomocy społecznej stwierdzono, że:

- 15 wychowanków (50%) w różnych okresach czasu było zarejestrowanych w urzędach pracy, przy czym w trzech przypadkach (10%) dotyczyło to osób zarejestrowanych odpowiednio rok po opuszczeniu pieczy zastępczej oraz w trakcie kontroli NIK. Okres pozostawania bez pracy przez te osoby był zróżnicowany i wahał się od jednego do 50 miesięcy (średnio: 16 miesięcy);
- 23 wychowanków (76,7%) było ujętych w ewidencji ZUS jako osoby opłacające składki z tytułu zatrudnienia, umów zleceń, agencyjnych lub o dzieło, staży i stypendiów, w tym pięć osób (16,7%) rok po opuszczeniu pieczy natomiast siedem (23,3%) w trakcie kontroli NIK,
- sześciu wychowanków (20%) korzystało z różnych świadczeń pomocy społecznej³⁸, przy czym jednej osobie udzielono takiego wsparcia rok po usamodzielnieniu, a w trakcie kontroli żadna z tych osób nie była objęta ww. formą pomocy³⁹.

(akta kontroli tom I str. 331-382)

Według opiekunów usamodzielnienia⁴⁰ współpraca z wychowankami przebiegała dobrze; problemami utrudniającymi trwałe usamodzielnienie jest brak wystarczającego wsparcia finansowego, co skutkuje m.in. koniecznością przerwania nauki i podjęciem zatrudnienia. Ponadto wskazano na zmienność różnych czynników (w tym środowiskowych) utrudniających planowanie poszczególnych czynności z odpowiednim wyprzedzeniem. Również objęci ankietami byli wychowankowie⁴¹ poinformowali, że nie napotkali problemów przy opracowaniu realizacji IPU (dwie osoby). Jeden wskazał, że najtrudniejszym w całym procesie usamodzielnienia był brak własnego mieszkania. Pozytywnie ocenili także współpracę z opiekunami. Zdaniem ankietowanych największe zadowolenie i korzyści przyniosło im skorzystanie ze wsparcia na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki.

(akta kontroli tom II str. 194-207)

³⁸ M. in. pobyt w mieszkaniu chronionym (jedna osoba), uczestniczenie w programie „Posiłek w szkole”, pomoc na remont, zasiłki celowe.

³⁹ Zapytania skierowano do ośrodków pomocy społecznej ustalonych na podstawie adresów zameldowania i/lub zamieszkania wychowanków.

⁴⁰ Odpowiedzi udzieliło trzech opiekunów (15%) spośród 20 osób, do których skierowano ankietę.

⁴¹ Informacje zwrotne uzyskano od czterech z 45 wychowanków objętych ankietami (8,9%). Żadna odpowiedź nie wpłynęła od osób, które przerwały realizację IPU.

5. Dyrektor poinformował, że PCPR monitoruje losy wychowanków w trakcie procesu usamodzielniania, głównie poprzez egzekwowanie zaświadczenia o kontynuowaniu nauki. Dokonuje również ocen końcowych sytuacji osób usamodzielnianych w toku udzielania pomocy na ostatnim etapie realizacji IPU. Ocenia w nich sytuację mieszkaniową, dochodową oraz życiową wychowanka. Nie monitoruje natomiast procesu usamodzielniania po przekazaniu świadczenia pieniężnego między innymi w celu oceny skuteczności prowadzonego procesu usamodzielniania. Brak jest uregulowań prawnych umożliwiających ewaluację sytuacji osób usamodzielnianych po zakończeniu realizacji IPU. Ustawa o pieczy zastępczej nie daje możliwości prawnej monitorowania sytuacji osób usamodzielnianych z pieczy zastępczej po zakończeniu przez nich realizacji IPU. Wskazał również, że dalsze losy podopiecznych, którzy zakończyli proces usamodzielniania docierają do PCPR w sposób nieudokumentowany. Są znane przypadki procesu usamodzielniania, gdzie podopieczni założyli rodziny, pracują i nie korzystają z systemu pomocy społecznej. Część wychowanków kontaktuje się z PCPR i dzieli się swoimi sukcesami. W toku kontroli przedstawiono informacje dotyczące losów wychowanków, którzy zakończyli realizację IPU w okresie objętym kontrolą NIK.

(akta kontroli tom I str. 46, 78, 80-81, tom II str. 8, 190)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności PCPR w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

W ośmiu z 10 analizowanych sprawach, ocen końcowych procesu usamodzielniania dokonano niezgodnie z art. 145 ust. 7 ustawy o pieczy zastępczej, tj.:

- w jednym przypadku oceny końcowej dokonano 11 sierpnia 2022 r., to jest przed zakończeniem realizacji IPU⁴². Na skutek złożenia 16 sierpnia 2022 r. przez wychowanka wniosku o zagospodarowanie w innej jednostce (pismo w tej sprawie wpłynęło do PCPR 23 sierpnia 2022 r.) 16 sierpnia 2022 r., to jest pięć dni po dokonaniu oceny końcowej, dokonano modyfikacji IPU;
- siedem ocen dokonano w dniu złożenia wniosków o przyznanie wsparcia pieniężnego lub w dniu wydania decyzji o przyznaniu pomocy na zagospodarowanie.

(akta kontroli tom II str. 143-149, 179-181, 191-192)

Zgodnie z art. 145 ust. 7 ustawy o pieczy zastępczej, po zakończeniu realizacji indywidualnego programu usamodzielniania osoba usamodzielniana wraz z opiekunem i kierownikiem powiatowego centrum pomocy rodzinie powiatu właściwego do ponoszenia wydatków na finansowanie pomocy na kontynuowanie nauki i usamodzielnienie dokonują oceny końcowej procesu usamodzielniania.

Dyrektor PCPR wyjaśnił, że oceny końcowej IPU wychowanka dokonano 11 sierpnia 2022 r. ze względu, iż w tym dniu składał wniosek na usamodzielnienie. Poinformował, że wychowanek aktualnie przebywa i pracuje w Lublinie. Przeprowadzenie oceny końcowej w innym terminie byłoby utrudnione lub niemożliwe ze względu na brak możliwości uzyskania wolnego w pracy oraz dojazdu do PCPR. Dokonanie oceny końcowej najczęściej jest przeprowadzane podczas realizacji końcowej pomocy na usamodzielnienie. Wychowankowie wiedząc o przysługujących świadczeniach mają motywację do współpracy, jednak, gdy wyczerpią wachlarz wsparcia przestają być zainteresowani współdziałaniem i ponownym przyjazdem w celu dokonania oceny IPU.

(akta kontroli tom II str. 193)

⁴² Zaplanowanym na październik 2022 r.

OCENA CZĄSTKOWA

NIK pozytywnie ocenia realizację przez PCPR zadań związanych ze wspieraniem wychowanków pieczy zastępczej w procesie usamodzielnienia. Na ich przebieg nie miała wpływu nieprawidłowość w dokonywaniu ocen końcowych. Stwierdzono przy tym, że proces usamodzielnienia nie w każdym przypadku był w pełni skuteczny, gdyż wystąpiły przypadki nie podjęcia pracy przez wychowanków oraz odstąpienia od realizacji indywidualnych programów usamodzielnienia. Z uwagi na brak obowiązujących przepisów i wytycznych nie prowadzono sformalizowanych działań związanych z monitorowaniem losów wychowanków, którzy zakończyli proces usamodzielnienia.

IV. Uwagi i wnioski

- Uwagi NIK odstępuje od formułowania uwag.
- Wnioski W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:
1. Zapewnienie zgodności postanowień zawartych w IPU z terminami przyznawania pomocy na kontynuowanie nauki i usamodzielnienie.
  2. Dokonywanie końcowej oceny procesu usamodzielnienia po zakończeniu i weryfikacji realizacji zadań wskazanych w IPU.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

- Prawo zgłoszenia zastrzeżeń Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.
- Obowiązek poinformowania NIK o sposobie wykonania wniosków Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Lublinie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.
- Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.
- W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Lublin, dnia 19 czerwca 2023 r.

Kontroler:
Paweł Szafran
główny specjalista kontroli państwowej

p.o. Dyrektor
Delegatury Najwyższej Izby Kontroli
w Lublinie
Edward Szempruch

.....
Podpis

.....
Podpis

